

TERAPEUTSKA UPOTREBA BOLA¹

Volfovi kanali su embrionalne strukture u sisara. Pod uticajem testosterona oni formiraju unutrašnje polne organe kod muškaraca: epididimis, vaz deferens i semene vezikule. Oni takođe imaju ulogu u stvaranju bubrega, kao i Milerovih kanala iz kojih se razvija ženski reproduktivni sistem. Smetnje u metabolizmu testosterona dovode do učestalih poremećaja koji kasnije utiču na dalji razvoj i dovode do sindroma neosetljivosti na androgene, nedostatka 17B hidroksisteroidne dehidrogenaze, mutacije na genu za LH receptor i smanjenja 5a reduktaze.

Najveći deo ovoga naučio sam na medicinskom fakultetu. Ne znam zašto se sada toga prisećam. Mnogo je korisnijih informacija iščezlo iz pamćenja, ali Volfovi kanali ostaju veličanstveni dokaz o činjenici da sam nekada nešto znao; nešto poput velike piramide koja ukazuje na prethodnu civilizaciju. Žalim što nisam imao bar jednog pacijenta s poremećajem Volfovih kanala. U stvari, osim nekolicine starih favorita, ne susrećem se često sa onim o čemu sam učio na medicini.

Ono o čemu mi niko nije govorio, oduzima najviše vremena: formulari za socijalno, formulari za bolovanje, formulari za osiguranje, zdravstvena uverenja – poremećaji suviše papirologije koje program medicinskog fakulteta potpuno ignoriše. Kako bilo, opčinjen svim tim, najveći deo dana provodim slušajući ljude dok govore. Od svih stanja sa kojima se susrećem, a o kojima me nikad nisu učili, tinjajući bol je daleko najuobičajeniji. Često me je praksa primorala da ostavim po strani pouzdanost medicinskog udžbenika. Tada bih se okrenuo onome što sam naučio od života – živeći ga, uglavnom praveći papazjaniju od njega. To je najpouzdaniji izvor bola koji znam.

Pre nego što nastavim, trebalo bi da objasnim šta to podrazumevam pod tinjajućim bolom, ali to neće biti lako. Ne mogu ga izraziti merom, niti količinom, a kroz veći deo svog života nazivao sam ga drugim imenima: Bog, greh, neuspeh, patnja, radost i taj-unutrašnji-glas-koji-se-ne-da-utišati. Najčešće ga osećam u malom udubljenju između želuca i grudnog koša, retrostenalno, rekao bih, iako se ponekad popne iza očiju, odakle se isto tako ponovo spusti na staro mesto. Ne čini me ni srećnim ni tužnim već je obično mešavina jednog i drugog. Nekad je to usamljenost, drugi put ushićenost, a ponekad pas koji laje na opasnost koja se približava. Čini se da egzistira na ivici, na mestu koje dostignem kada sam na rubu pameti i odakle sam u mogućnosti da se povežem sa onim što postoji van mene. Da sam se mogao roditi sa kukom za vuču, to bi bilo dobro mesto da se postavi.

Što sam svesniji bola u sebi, to ga više primećujem kod drugih. Isprva sam mislio kako samo projektujem svoj unutrašnji život na druge, ali što duže radim kao lekar, sve češće ga

¹ Govor održan na godišnjoj konferenciji Kraljevskog koledža lekara opšte prakse, u Velingtonu, 12. novembra 2009.

srećem. Može to biti poseban zahtev pacijenta; međutim, obično je to nešto mnogo tananije, nešto potopljeno, gleda me krokodilskim očima iz močvare šta-god-to-bilo i govori, „To sam ja. Tu sam. Gladan sam.“ Ponekad ljudi upere prst u to i urlaju: „Popravi to – mora da je neka bolest.“ Međutim, najčešće su samo svesni nejasne uznemirenosti koju zamotavaju u niz nekih drugih oboljenja. Nisam čak ni siguran da su to bolesti, pre neka vrsta trudnoće. Šta je, da je, zahteva pažljivo porodiljstvo. Rekavši sve ovo, mislim da je najbolji način da vam objasnim bol, to tinjanje, tako što ću vam ispričati kako ga osećam.

* * *

Nedeljom bih, kao dete, ležao sa ocem na podu dnevne sobe i gledao televizor. Oko podneva se obično davao neki vestern i tada bih se jednako udubio u napad sedme konjice kao i u svog oca. Leti je nosio samo kratke pantalone i njegovo ogromno braon telo bi se ukazalo nada mnom kao svemirska krstarica *Enterprajz* ukotvljena pored mog tegljača. Ponekad bih mu ležao na leđima i pregledao mu mladeže čudeći se njegovom mirisu i arhitekturi. To je za mene oduvek bilo nekakvo radosno sećanje. On je bio moj pejzaž.

Odrastao sam kao sin ljudine. Otac je bio tesar sa farme u Ardmoru, južno od Oklanda, sav sazdan od mišića i mesa. Šake su mu bile dva puta šire od mojih, čak i kad sam postao odrastao čovek. Naporan rad je bio njegov način da nađe smisao ovog sveta, kao i odgovor na sve argumente. Uprkos averziji prema radu, volim o sebi da mislim kao o iveru koji ne pada daleko od klade. Odvodio me je sa sobom na rad od detinjstva. Isprva sam spajao ekserima komade drveta, a kad sam to apsolvirao, radio sam drenažu, farbao temelje, mešao beton, sastavljao ramove, dizao krov i postavljao vrata. Naučio me je kako da se ponašam u društvu muškaraca i u isto vreme da govorim kao oni, gledajući me odozgo dok sam sedeo na kutiji za eksere. „Kako samo cugaš taj opaki milkšejk, care“, rekao bi to tako da bih u tom trenutku poželeo da se to dostignuće ukleše na moj nadgrobni spomenik.

Kad mu je bilo trideset osam godina dobio je Parkinsonovu bolest. Meni je tada bilo trinaest i tokom narednih trideset godina otac je postepeno bivao razmontiran, dasku po dasku. Gledao sam ga dok je padao u besmisao, postajao ruševan, da bi se na kraju pretvorio u idiota. Bila je čista ironija da je bolest napala ono u čemu je bio najbolji, da postoji u svom telu. Kasnije, kad je potpuno zanemoćao, sećam se da sam ponekad noći provodio sa njim, nameštao mu kateter, ustajao na njegove pozive usred noći da bih ga zatekao oblivenog znojem dok bespomoćno pokušava da strgne cebe sa svojih nogu, ili zaglavljelog ispod kreveta odakle je pokušavao da ustane već sat vremena.

Postoji neka očajnička lepota u telu koje propada. Priuštitu mogućnost da se taj proces posmatra jedna je od velikih privilegija medicine. Grudi se opuste, stomaci se obese, koža se ispuni jedva nazirućim lukovima i spiralama kao da je skicirana. Kostii se isture. Oči ovlaže, požute i još više se izbulje kao da nas je vreme ispralo do nečeg drevnijeg, večnijeg i skrušenijeg. Teško bi bilo biti besmrtni. Na kraju, telo kao da odahne od olakšanja što se oslobodilo odgovornosti. U tome je lepota oseke koja se povlači preko sigurnog krila morskog korita. Ponekad se čini da se ljudi tad prvi put pojave u svojoj pravoj koži i iskorače iza zavese kako bi se poklonili na pozornici. Kada je telo koje kopni vaš roditelj, sve je ovo još dirljivije, kao da se samo nebo i more tope. Odmah nakon ove spoznaje stiže sledeća: da

se od nas nekako očekuje da zauzmemo njihovo mesto. U tom slučaju roditelji više nikako ne mogu postojati – samo deca čiji su stari otišli. Svi smo mi nepostojani.

Otac je imao 44 kilograma kad je umro. Svuda alpski vrhovi, nigde doline. Gledajući ga pred sam kraj kad je već sve bilo rečeno a sve ostalo usahlo, preostalo je samo ono neopodno: sigurna spoznaja naše bespomoćnosti opterećene ljubavlju, svest da je ovo sve što jesmo, da je ovo sve što jesmo. Dugo je vremena otac bio nemoćan, ali se ipak opirao napadu s leđa, kočije u krugu, a municije ponestaje. I dalje je lupao čekićem po poklopnom zavrtnju dok smo se mi iskradali, jedan po jedan. Vidim ga još kako stoji sav zakrpljen u Alamu, namiguje mi tu i tamo u predahu borbe dok cuga opaki milkšejk, a Meksikanci nadolaze sa svih strana puzeći preko krovova. Možda taj moj bol ima veze sa tim.

* * *

Moja bivša žena je plavooka Australijanka, što je dovoljan razlog da se čovek oženi. Još uvek ima mnogo toga što o njoj ne znam i mnogo toga što ne mogu da kažem, ali reći ću vam da joj je život bio veoma drugačiji od mog. Negde u nastajanju njene svesti o samoj sebi posejan je veliki bol, a ona je odrastala oko njega kako bi opstala i zato što nije imala drugog izbora. To ju je učinilo izuzetno obazrivom i izuzetno maštovitom. U svetovima koje je stvorila za sebe živela je spokojno. Bila je neprestano uznemirena kada bi je pozvali da živi u svetu koji većina nas smatra jedinom alternativom. Nikada u životu nisam susreo nekog tako iskrenog i sumnjam da hoću. Uvela me je u tamu, i tamo sam ostao dovoljno dugo da se moje oči priviknu i shvate da je taj prostor ispunjen. Problem je bio u tome što su svi od nje očekivali da živi na svetlu. Baš smo pravični što se toga tiče.

Deset godina bili smo tim. Intervenisao sam na svakoj granici između nje i sveta svakodnevnice, a ona me je uvela u deset svetova raja i pakla svog uma. Ironija je u tome što je poznavala moj svet mnogo bolje nego ja, poput turiste koji je video mnogo više od naše zemlje nego mi sami. Kako bilo, nije mogla da živi u ovom svetu. Volela je ljude i kad bi sebi dozvolila da bude među njima, osetili bi njen ispitivački pogled kako u njih prodire u potrazi za skrivenim radostima i tugama dok bi pritiskala prstom usne razuveravajući ih da će čuvati njihove tajne. Međutim, energija koju je to iziskivalo iscrpljivala ju je, te bi morala da se povuče i odmori kako bi ponovila tu istu vežbu svakog dana. Za nju druženje s ljudima nije bilo nešto što se može uzeti zdravo za gotovo. Ona se nije plašila nas. Ona se plašila svih nas.

Umnogome sam ponosan na to kakav sam čovek bio onda, ne toliko kakav sam bio pre i nakon toga. Hodao sam između naših svetova i izgladivao njene tranzicije, držao je za ruku, nalazio izgovore, davao znake, štitio je i slušao. Mukotrпно sam je terao da veruje u život van svog sveta, i u trenutku kad je uspela da mi potpuno veruje, spektakularno sam je izneverio. Izjeden iznutra, nisam ni primetio koliko sam postao isceden, niti da neko može postati do te mere iscrpljen. Napustio sam je onda kad se osećala najsigurnije. Ljudi će vam reći da sam se zaljubio u nekog drugog, što je tačno, ali tačno je i to da sam bio umorniji nego ikada pre u svom životu. Nakon što sam na taj način uništio poverenje za koje sam preklinjao toliko dugo, darovan mi je neizreciv bol. Bio je to užasan gubitak nevinosti.

Ljubav je, po mnogo čemu, tinjajući bol. Kad je jednom uništena, ta nuklearna pečurka može naše nebo ostaviti crvenim nerazumno dugo vremena. Gubitak ljubavi je vrlo javno

i lično poniženje, neuspeh u onome što od nas očekuju posmatrači, kao i mi sami. A neuspeh je, naravno, jedna od najvećih pećnica bola – takoreći njegov preduslov. Možda je to zbog toga što bi nas trebalo potpuno zaustaviti u pokretu kako bismo videli ono što nam je tik pred nosom, a neuspeh je tu koristan malj; ili je možda potrebno da nešto bude van domašaja kako bi se bol potpuno realizovao, a neuspeh otvara upravo taj jaz. Naše se tuge tokom vremena akumuliraju. Bol postaje deo našeg obličja – čudna neka anatomija. Oni koji poznaju njegov jezik mogu ga osetiti, videti, opaziti i grafički prikazati. Na isti način nosimo one koje smo voleli. Ponekad izviru i nalete na ljude u prolazu. Ponekad se u hodu savijemo tako da ne nažuljamo njihovu nevidljivost, a ostali samo primete da čudno hodamo. Ako ništa drugo, beznadežno zaljubljeni su dobro društvo jer osećaju trulež jedni u drugima i time čine sve ostale da se dobro osećaju u svojoj koži. Put ka ozdravljenju je mnogo teži. Na kraju krajeva, možda je sav taj bol samo posezanje.

* * *

Prve dve godine njenog života, svoju kći sam uspavljivao pesmom. Stare numere su mi bile omiljene:

*I'm calling to tell you it's over,
yes darling, you're now free to go.
You're saying you're sorry you hurt me
But you hurt me much more than you know.*

Uspevalo je prilično često to moje pevanje i činilo me da se osećam kao otac ispunjen ljubavlju. Osvrnuvši se sada na to, istina je da sam u samoći te prigušeno osvetljene sobe mogao nespustano da izrazim svoj talenat, koji moje sestre nikada nisu priznale, pred detetom bespomoćnim da se odbrani. Sa zadovoljstvom sam pratio sve važne trenutke u njenom razvoju, onako kako su se nizali: prvi osmeh, momenat kad je prvi put sela, propuzala, prohodala, a onda i kad je izgovorila svoju prvu reč. Čim bi dostigla jednu prekretnicu, već sam s nestrpljenjem priželjkivao sledeću. Grozničavo sam iščekivao njenu prvu rečenicu od tri reči. Ta rečenica bi sadržala subjekat, predikat i objekat, i sa ove vremenske distance činila se nerazumno važna s obzirom na to da bih sad učinio sve da ograničim njene rečenice na samo tri reči. Nedugo nakon što je navršila dve godine, sećam se da sam je jedne noći držao u naručju pokraj krevca. Bila je ušuškana u pidžamici, a krupne braon oči bile su joj gotovo sklopljene. Samo što sam završio refren pesme, i sam sam bio poluzatvorenih očiju, izgubljen u mednom tonu svoga glasa:

*I'm just on the blue side of lonesome,
right next to the Heartbreak hotel,
in a tavern that's known as Three teardrops,
on a bar-stool not doing so well.*

Kad sam spustio pogled na svoju kći, video sam da me gleda širom otvorenih očiju. Otvorila je usta polako i s ciljem, što ranije nisam primetio. Znao sam da će se dogoditi

nešto veoma značajno. „Ne pevaj, tata“, preklinjala je razorivši pritom ambijent koji sam stvorio. Bio sam dovoljno zreo kao roditelj da cenim njen prvi subjekat, predikat i objekat, ali još uvek nosim tu ranu od saznanja da je osamnaest meseci očajnički tragala za jezikom kojim će izraziti želju da umuknem.

Kad joj je bilo dve godine, odveo sam je na bazen. To je bilo njeno omiljeno mesto, a ja sam, po navici, skrivao svoje telo u dubokom delu dečjeg bazena kao neki ostareli nilski konj. Što je postajala odvažnija u vodi, više se udaljavala od mene i uživala u nezavisnosti i osećaju vode na svom telu. Počela je da se udaljava polagano, u sve većem krugu. Jednog dana posmatrao sam je kako se srećno praćaka u vodi poput neke dementne ptice, mlateći rukama dok joj je golo telašće drhtalo od hladnoće. Bila je ushićena i potpuno nesvesna okoline, a odmakla se od mene dovoljno daleko da je tad prvi put stvarno sagledam i shvatim u tom trenutku da ću je izgubiti. Njena osnovna povezanost bila je povezanost sa svetom. Njen zadatak je bio da odraste, da oseti i da iskusiti, a moj da se održim dovoljno dugo da joj omogućim da taj zadatak dobro obavi. Nikad me neće voleti na potpuno isti način na koji ja volim nju. Odmah nakon ove spoznaje stiže ona da sam svoje roditelje konzumirao na potpuno isti način. Izvesno vreme sam bio prilično paralisano, slep za svoje roditelje čitavih četrdeset godina i zauzvrat neopažen od svoje kći. Takođe sam znao da je ovo način na koji teče život. Volimo svoju decu i u isto vreme vraćamo dug svojim roditeljima. Dug jedne generacije plaća naredna. Najpre smo semenka, zatim jabuka i najzad ogrizak. Bilo je dobro što sam bio u bazenu jer mi je došlo da zaplačem.

Želeo sam da plačem zbog saznanja i nesaznanja koje sam izgleda u tom trenutku držao u sebi, a nisam mogao da ga iskažem. Dramska ironija je onaj trenutak u filmu kad znamo šta će se sledeće dogoditi, ali lik u filmu ne zna. Želimo da posegnemo u celuloidnu traku, dodirnemo ga po ramenu i kažemo da se ubica sa sekirom krije iza zavese ispod tuša. Isto je biti roditelj. Često nas bol natera da progovorimo, da popunimo njegove šupljine nekim značenjem, ali postoje trenuci kada se ništa ne može reći i tada stignemo do neumoljive ivice ovog sveta. Pulsiranje je opipljivo sa ove tačke, ali pogled može biti sumoran ili spektakularan, u zavisnosti od toga kako posmatramo sve to. Kada volimo svoju decu, sa sobom nosimo toliko znanja stečenog iskustvom da oni ne smeju, niti bi trebalo, toga da budu svesni. Sve to može biti previše moćno. Moja kći je jedina osoba za koju sam sa zadovoljstvom spreman da me ignoriše do kraja života.

* * *

Čini mi se da postoje dva osnovna načina na koja se može pristupiti suštini bola. Prvi način je da kažemo da bol ima veze sa našim ograničenjima kao ljudskih bića. Pojavljuje se kada se nešto izdigne daleko izvan nas i kada nismo sposobni da na uobičajene načine posegnemo za tim. Zato ga nalazimo kada smo suočeni sa smrću, ljubavlju, neuspehom i neizrečenim. Stiže nas kada smo primorani da sagledamo nesmanjiv jaz u ljudskoj egzistenciji. Kao ljudska bića mi ne znamo odakle smo potekli, niti zašto smo ovde, niti kuda idemo, ali uprkos svemu, ipak gradimo ostrvca značenja na koja možemo stati. Drugačije ne bismo mogli da funkcionišemo. Bol je saznanje da će nešto što je osnova naše egzistencije uvek biti van dometa ljudske spoznaje. On je svojstven samom činu stvaranja mesta na koje ćemo stati i sve nas povezuje usred naše osame.

Drugi način da se pristupi bolu jeste da kažemo da je čvrst i pouzdan, a da sve što činimo kada ga osetimo jeste da reagujemo na samu nekakvu fiziku koju drugačije ne možemo opisati. To je odgovor na našu povezanost sa svim stvarima i nalazi se najverodostojnije u našim obličjima. Ako nas fizika i biologija išemu uče, to je da su naša obličja fluidna. Jako smo namotani u kalem – malo se razlikujemo od samog univerzuma koji nam se čini tako odvojenim od nas. Možda i jesmo komplikovani čvorovi, ali ipak se rasplićemo. Možda je bol cimanje naših odrešenih vlakana. Možda je to razlog što je tako opipljiv. Možda je to sećanje na samu energiju, prepoznavanje osnovne srodnosti u drugima, u pejzažu i u velikom pulsiranju egzistencije. Možda je to gravitacija, odgovor na neviđeno obličje koje utiskuje trag u prostoru i vremenu i sve nas privlači zajedno k sebi.

Ali kakve veze sve ovo ima s medicinom? Uprkos činjenici da je bol deo ljudskog stanja, istina je da nas povređuje. Čak i kada nam je najbolje, bol ujeda. Ponekad boli zato što je razdvojenost tako oštra, a povezanost predaleka da bismo se utešili. A ponekad boli zato što ga ignorišemo, pretvaramo se da ne postoji ili, što je još gore, da je to sumnja ili neprijatelj koga treba zgnječiti, obezličiti. E, tada bol počinje da nagriza i ispunjava nas podzemnim urlikom, da se manifestuje na sve moguće nevidljive načine. Bol je i anatomski; to je sistem organa koji je specifičan svakoj individui. Često nam kazuje šta nije u redu s nekim kada to ne možemo drugačije da otkrijemo. Što je još važnije, često je to tačka sa koje počinje put ka ozdravljenju. Umetnost medicine je delom umetnost susreta. Zahteva sposobnost da stanemo pokraj drugog ljudskog bića i da nakon toga napravimo prostor kako bi usledilo nešto čudesno. Kada ništa drugo ne uspe, bol nas može odvesti do tog prostora. Možda je on alatka instinkta. Možda je nekakav stav, pozicija sa koje posmatramo svet, i u tom slučaju može biti dijagnostičan. Možda je bol neka vrsta radara.

Međutim, bol mudro upotrebljen tokom lekarske konsultacije može biti i terapijski. Kada čovek izgubi nekoga koga voli, kada je suočen sa sopstvenom smrću, kada doživljava neuspeh na poslu ili mu prošlost neprestano pravi papazjaniju od sadašnjosti, onda je sposobnost da zaista uvidimo šta to boli i da neko vreme posedimo u tom bolu sa pacijentom sve što možemo da učinimo. Bol nadolazi i besni kao vremenska nepogoda. Kada čekamo s ljudima koji se nalaze na njenom putu, kažemo da su neke stvari neizbežne i preinačujuće, ali ih ipak preživimo. Ne kažem da treba iznova da preživljavamo bol sa našim pacijentima, ali povremeno je možda potrebno da priznamo da se nalazimo u provaliji zajedno s njima tako da shvate da nisu sami. Kada ništa drugo ne deluje, onda je sam proces postojanja u istom prostoru i grejanja nad istom vatrom i te kako važan. Ljudi tada mogu da shvate kako i šta dalje. Ovo ne znači da ne preduzimamo ništa, samo da bol prepoznaje bol.

No, kako bilo, najvažniji razlog zašto je bol sporno pitanje u medicini jeste činjenica da ljudi zbog toga dolaze da nas vide. S vremenom sam naučio da treba da se uplašim kada pacijenti započnu konsultaciju rečima: „Ovo neće trajati ni minut.“ Nakon deset minuta veći broj takvih jeca. Čini mi se da mi bol u jednom ili drugom obliku oduzme pola radnog dana. Možda je to zbog mesta na kome radim. Možda je to moj otac, i moja bivša žena, i moja kći i svaki drugi zalutali bol u meni koji mi govori da postavim još jedno pitanje. Bol je važan u medicini jer svom silinom lupa na vrata.

Možda samo hoću da kažem to da je duhovnost veoma važna u medicini, a na trenutke se čini zaboravljenom. Na kraju krajeva, mislim da je bol ona tačka izvan koje je ljudskim

bićima potrebna vera kako bi mogla da funkcionišu. Vera i sumnja mogu biti mnogo važniji u našoj praksi nego što mi to mislimo. Čini mi se krajnje ironičnim to da sam kao odrastao čovek proveo veći deo vremena skrivajući se od organizovane religije i od svojih poljuljanih detinjih snova o tome da ću postati propovednik; a opet, sada sam se našao u profesiji gde svakoga dana sedim i slušam ljude kako vole, plaču, hvale, priznaju i bole – dok se očajnički nadam da će jedan od njih imati upalu uha ili makar poremećaj Volfovih kanala. Ali, ne treba to da me čudi. Biologija bude i ode, i mi činimo ono što možemo kao zdravstveni radnici, ali duhovnost je u srži zdravlja jer nam pomaže da uskladimo našu priču i daje nam emotivnu sposobnost da razumemo što god da nam se desi. Takođe nas uverava da u kome god obliku da završimo, mi nismo samo ljudska bića. U srži medicine je saosećanje; ne nauka, niti politika, niti pravila, ni trgovina, već odabrane olupine ljudskih bića, njihova krhkost i dugo, polagano odmotavanje njihovih tela. To je profesija kože i bola, a duhovnost je suština njenog bića. Konsultacija je njeno sveto mesto, izvor pričešća i naučna laboratorija za izučavanje fizike koju još nismo u stanju da opišemo, a koja se dešava između ljudi.

* * *

Svakoј zajednici je potrebna jedna tetka Huja. Čak i u osamdesetoj godini života, njen vrt je još uvek najbolji u Te Tii, gde sam nekad živeo. Prednji deo dvorišta je krcat voćkama, a zadnje dvorište obiluje kumarom, blitvom, kupusom, krompirom, tikvama i kukuruzom, zavisno od godišnjeg doba. Nikada ne mogu da se setim šta se kad sadi, ali me ona uvek osorno podseti da bi trebalo to da znam ukoliko očekujem da ljudi poveruju da sam lekar. Sa njom nema svrhe diskutovati o programu medicinskog fakulteta. Promišljeno je nerazumna. More zavija kao pas iza vrta, dole niz kratki obalski nasip gde njen metalni čamac čeka zavezan za stari eukaliptus koji me po svemu, osim po boji, podseća na nju. Do pre nekoliko godina velika joj je radost bila da u ovoj barci odvesla do zatona i proveri mreže za ciple; radost za koju me optužuje da je umanjujem time što joj svaki put kad je vidim kažem da ne bi trebalo da se sama izvozi na more nakon niza ishemijskih moždanih udara. Makar su cipli zahvalni zbog toga. Unutrašnjost njene kuće uvek je uredna osim mesta gde plete korpe i piupiu suknje od vlakana lana. Ponekad bi pramen vune klizio niz neko pletivo kojim se bavi za nekog kome će, po njenom mišljenju, to biti potrebno.

Tetka Huja me je izgrdila više nego bilo ko drugi u životu. U stvari, izgrdila je svakoga ko živi u Te Tii. Ona je poslednji čuvar starog načina života i ima jako visoke standarde. Nikom ne bi palo na pamet da očekuje išta manje od nje. Čak se i sedamdesetogodišnjaci plaše nje i usprave se na stolici samo li podigne obrvu. Znam da ćemo je jednog dana izgubiti. Duhovi već nagrizzaju njeno obličje, ali zažaliće zbog toga. U meni se povremeno osećanje zategne kao pesnica jer znam da ćemo ostati lišeni, usamljeni i bez kormilara, i da ćemo učiniti sve samo da je iznerviramo makar još jedanput. Ponekad ostavlja utisak da je već napola otišla i da se samo tu mota zato što je poslednja, a i ko će drugi pospremiti nered za nama. Očima gleda značajno u daljinu, njene uši su svesne boljih razgovora od onih koje joj mi možemo sada ponuditi – ali pazite, munjevitom brzinom će se obračunati sa bilo kakvim potcenjivanjem njene lokacije u ovom svetu.

Nedavno sam se vratio u Nortland na nekoliko dana. Tri nedelje ranije, tetka Huja je imala saobraćajnu nesreću i nije se osećala dobro. Bolela ju je noga, a imala je i glavobolju. U bolnici privlačim stolicu njenom krevetu i razgovaramo. Najpre me izgrdi što sam došao. To je gubljenje vremena i goriva i ko se, za ime boga, stara o mojoj kćeri. Jako joj je važno da započne razgovor na maorskom kako bi sa uzdahom mogla da pređe na engleski zato što zaostajem. Ništa joj ne fali... zašto je ne ostavimo na miru? Nakon što je to izgovorila, začuti, a ja joj kažem da je volim, da je svi volimo i da nam je važna. „Ma daj, čoveče!... Bože moj... Ne znam...“ Okrene onda glavu i odvrti pogled na neko vreme. Sedimo i ćutimo. Galama će tek nastupiti: dijagnoza moždanog krvarenja, njen strah da će ostati nesposobna, briga da neće moći da završi pletivo koje je obećala dobročiniteljskoj organizaciji u Rumuniji, kako sve da objasni svojoj porodici. Ali za sada samo moramo malo da posedimo. Zagledala se kroz prozor u radnike koji ruše starački dom u blizini, u podbočene grede. Sa istim stavom je i moja žena gledala kroz roletne u Ulici Sent Džordž kada sam poslednji put izvezio auto iz našeg dvorišta. Oliv želi da ostane sa majkom i ne želi da se okupa, i ja mnogo grubo četkam njenu zamršenu kosu. Otac nogom otvara vrata saluna i ispaljuje nekoliko metaka, proklinje Meksikance ne znajući da to više nije prikladno, a ja kao desetogodišnji dečak satima klečim kraj svoje postelje pokušavajući da osetim Boga onako kako treba da ga osetim. Sve što se potom dešava potiče odavde. I ovako bih želeo i da završim ovu besedu, pored ove mudre, odvažne i mrzovoljne starice koja se ne da, a naš bol divan, proklet, usijan i neizrečen – čujan na načine koje još uvek ne razumemo; jedna izuzetna niska koja nas podseća da ćemo i mi jednog dana promeniti oblik i, uz malo sreće, setiti se. U međuvremenu razgovaramo o rušenju staračkog doma, i o truleži greda, i kako je sve to velika šteta. Neko vreme razgovor teče tako hrabro i moj čvor je raspleten.

Izvornik: Glenn Colquhoun, "The Therapeutic Uses of Ache", 12. novembar 2009, Scoop Review of Books.

*(S engleskog prevela **Ana Zdravković**)*